

Ženský košík na šití z doby vikinské

ÁSFRÍÐR ULFVÍÐARDÓTTIR / REBECCA LUCAS, 2010

(<http://www.medieval-baltic.us/sewingbask.html>), přel. Tomáš Vlasatý

Když jsem na přehlídkách nebo akcích, snažím si ruce zaměstnávat předem vlny nebo šitím oblečení. Ale vypadalo to hloupě, když jsem šila nití s umělohmotnou špulkou, tak jsem se pokoušela hledat alternativy, ale našla jsem informace pouze o renesanci (de Holacombe a de Neuville, 2006) nebo pozdějších obdobích, ze kterých pochází více uměleckých a písemných pramenů, na než lze odkázat. Můj článek ke problému přistupuje podobným způsobem, jako článek o dobovém pracovním boxu ve *Filum Aureum*, ačkoli mé zdroje a závěry se liší.

KOŠÍKY A KRABICE

Překvapivé je, že z doby vikinské máme velké množství krabic včetně pletených košíků. Známe třeba truhlice s nohami, často nazývané „námořnické“; dvě byly nalezeny v hrobu z Osebergu ze začátku 9. století (Roesdahl a Wilson, 1992; 269-70), další v cumbrijském Cumwhittonu z 10. století (Watson, 2009-10; 16) a na Gotlandu byla nalezena [truhla z Mastermyru](#), která se datuje do 11. století (Arwidsson a Berg, 1983). Bedny z ohýbaného dřeva, které byly vyráběny obtočením tenkého kusu dřeva okolo dna, reprezentuje „batoh“ z Gokstadu z konce 9. století (Schuster, 2009), naleziště 16-22 Coppergate v Yorku (York Archaeological Trust, 2009 vyhledej pojem „box“) a krabička z Hedeby (Hall, 1984; 91). A konečně existují také pozůstatky nejméně tří stáčených košíků, ze švédského Lundu, z norského Osebergu (SCA Basketry, 2009; Universitetsmuseenes Fotoportal, 2010) a z grónského The Farm Beneath the Sand, odkud pochází nedatovaný fragment o velikosti 30 × 60 mm (Østergård, 2004; 42-3).

Známe však také dvě nádoby, které s určitostí sloužily jako domácí potřeba k šití, dřevěný kbelík z oseberské lodi (Lewins, 2003 a Brøgger, 1921; 6), který obsahoval klubička, vosk a semínka lnu a borytu (Brøgger, 1921; 6), a malou javorovou truhlu z Cumwhittonu, která obsahovala různé nástroje na textilní výrobu a zřejmě také nějaké jehly (Watson, 2009-10; 14, 16).

Používám stáčený košík s víkem, protože se dá pořídit levněji než dřevěná truhla nebo bedna z ohýbaného dřeva.

Můj stáčený košík. Původně z Ikea, kde se jmenuje *Fryken*.

Pro fotky oseberského košíku zadejte na stránkách [Universitetsmuseenes Fotoportal](#) „Bastarbeider fra Oseberg“.

NŮŽKY, ŠÍDLA A NOŽE

Nůžky jsou častým archeologickým nálezem doby vikinské, ale různí se jejich velikost a tvar. Nůžtičky (angl. *snips*) jsou vhodné na stříhání příze nebo lehčích látek, zatímco pružinové nůžky (angl. *shears*) mohly být používány na těžší textilie. Byly nalezeny také otočné nůžky (angl. *scissors*), téměř identického tvaru jako moderní kuchyňské nebo krejčovské nůžky.

Mé vlastní nůžky!

Otočné nůžky:

Vyfořili: nález SHM 19732 (vlevo) Yliali Asp, SHM 11570 (uprostřed a vpravo) Sara Kusmin.

Pružinové nůžky:

Vyfořili: nález SHM 5208 (vlevo) Yliali Asp, SHM 22293 (uprostřed a vpravo) Matthias Toplak.

Nůžtičky (svévolné označení pružinových nůžek do 15 cm):

Vyfořili: nález SHM 5208 (vlevo) Yliali Asp, SHM 12360 (uprostřed) Elisabet Pettersson. SHM 11570 (vpravo) Sara Kusmin.
Použito pod [licencí Creative Commons](#).

Pro fotky oseberských nůžek zadejte na stránkách [Universitetsmuseenes Fotoportal](#) „saks Oseberg“.

JEHLY A JEHLNÍČKY

Ačkoli jsou dnes mezi reenactory častější kostěné jehelníčky, zřejmě proto, že při šití vypadají více exoticky a tak více historicky, nacházejí se nálezy kostěných i kovových verzí současně. Stejně jako dnes jsou různé velikosti a tvary jehel vhodné k různým úkonům, takže tlusté jehly mohou být skvělé při nábindingování, ale k šití se již tolik nehodí.

Kostěné šicí jehly:

Vyfořili: nález SHM 5208, Yliali Asp.

Kovové šicí jehly:

Vyfořili: nálezy SHM 3421, SHM 34000 a SHM 32458, Yliali Asp.

Použito pod [licencí Creative Commons](#).

Pokud jsou kostěné a parohovinové jehly obzvláště malé a drobné, mohou být velmi křehké, a ať je jejich materiál jakýkoli, budete je za každou cenu chtít mít pohromadě na nějakém bezpečném místě, abyste na ně náhodou nešláply! A nejvhodnějším řešením je jehelníček.

V posledních letech získává mezi „vikinskými ženami“ na popularitě vertikálně zavěšený jehelníček z duté kosti, do které jsou vloženy jehly, s proužkem kůže procházejícím naskrz. Před spadnutím jehelníčku chrání zátka na konci řemínku. Přiznám se, že nejsem přesvědčena, že podobné jehelníčky byly používány v době vikinské, ačkoli existují moderní etnografické důkazy, že podobné zavěšení používali Sámové a Inuité.

Příklady tohoto stylu jehelníčků z McCordova muzea:

Obrázky zvětšíš kliknutím.

Vlevo: Jehelníček. Kanadští Inuvialuité, kolem roku 1857. Mrožovina (?), skleněné korále, tuliní kůže, šlachy, 24.5 × 6 cm.

Vpravo: Jehelníček. Arktičtí Sámové, kolem 1850 – 1910. Kost a šňůra, 9 × 1.3 cm.

Fotografie převzaty ze [SaamiBlogu](#) a [McCordova muzea](#) pod [licencí Creative Commons](#).

Při pohledu na stránky SHM (Statens Historiska Museum) je sice patrné, že jehelníčky byly vyráběny z dutých kostí, ale zdá se, byly připevněny *horizontálně*. Vodítkem jsou přitom díry na jedné straně kostěného tubusu, které se nacházejí v polovině jeho délky. To se shoduje s nalezenými kovovými jehelníčky, u kterých se buď vyskytuje podobné proděravění, nebo na nich je přímo připevněno poutko. Je pravděpodobné, že toto poutko bylo připevněno řetízkem nebo provázkem na něčí oblečení (Hägg, 1996). Jehly byly zabodávány do ústřížku látky, který byl posléze nacpán do jehelníčku tak, aby držel na místě (MacGregor, 1985; 193). Alternativní metoda je taková, že se jehly vloží dovnitř a poté se jeden nebo oba konce zacpou nespředenou vlnou (Goslee, 2009 cituje MacGregora 1997) nebo špuntem (Beaudry, 2006; 71).

Můj osobní názor je ten, že pro severskou ženu je horizontálně zavěšený jehelníček daleko pravděpodobnější.

Kostěné jehelníčky a metoda závěsu na řetízku:

Vyfořili: nález SHM 9259 (vlevo) Yliali Asp, SHM 21802 (uprostřed a vpravo) Sara Kusmin.

Kostěné jehelníčky s dírami uprostřed:

Vyfořili: nález SHM 5208; Yliali Asp (vlevo a uprostřed) a Sara Kusmin (vpravo).

Kovové jehelníčky:

Vyfořili: nález SHM 2976 (vlevo) SHM, SHM 28364 (uprostřed) Yliali Asp a SHM 10501 (vpravo) Eva Vedin.

Použito pod [licencí Creative Commons](#).

NÁPRSTKY

Podle Beaudryové (2006; 89) se nejstarší evropské náprstky datují od 9. století a je velmi pravděpodobné, že se jednalo o kruhové náprstky, na rozdíl od dnešních vyklenutých (*ibid.*; 93).

VÝROBA A UCHOVÁVÁNÍ PŘÍZE

Poznámka: O výrobě příze zatím nebylo nic napsáno [edit překladatele: není to pravda!].

Přesleny:

Vyfotili: keramický (vlevo) a jantarový (uprostřed) přeslen Yliali Asp; kamenné přesleny SHM 5208 (vpravo) Sara Kusmin.

Vřetena:

Bronzový přeslen s fragmentem dřevěného vřetena, fotka pořízena Elisabet Pettersson. V galerii [York Archaeological Trust](#) je nález vřetena z 12.-13. století, viz výraz „spindle“.

Použito pod [licencí Creative Commons](#).

Jakmile někdo vyrobil přízi, bylo samozřejmě potřeba ji nějak uchytit a uchovat. Hrob z Osebergu obsahuje větší množství nástrojů, kterými toho lze docílit, včetně motovidla a motáku (Pulsiano a Wolf, 1993; 99) a také hotových klubíček (Brøgger, 1921; 6). Østergård navrhuje, že v jedné metodě výroby těchto klubíček mohla figurovat zašpičatělá tyč, kterou nazývá *anostepinne* či *nøstepinde* (2004; 52).

Oseberské motovidlo na fotce od [Cassandry](#). Použito pod [licencí Creative Commons](#).

Pro fotku motáku na nitě z oseberského hrobu zadejte na stránkách [Universitetsmuseenes Fotoportal](#) „garnvinne“.

ROZMĚRY

Ve 12. století při zápisu islandského zákoníku Grágás byl standardním rozměrem látek *loket*. Ten byl roven 490 mm (Østergård, 2004; 63) nebo 19 stopám a 2/8 palce (Ward, 2010). To však nevypovídá o tom, *jak* bylo rozměrů dosahováno a jak byly přenášeny na látku.

ÚDRŽBA: BROUSKY

Jehly a čepele nůžek bylo potřeba udržovat ostré, a tak byl nejlepším řešením brousek (Østergård, 2004; 112). Tyto pískovcové brousky byly domácí či importované z norských kamenolomů a jsou často až překvapivě krásné kvůli svému pruhozanému povrchu. Mohly být proděravělé a opatřené kovovým kroužkem nebo provázkem, takže mohly být používány i jako šperk. Přestože jsou repliky brousků nákladné, moderní ekvivalenty se dají levně pořídit v rybářských obchodech, protože jsou rybáři používány na broušení háčků, ačkoli nejsou zdaleka tak pěkné.

Proděravělé brousky:

Vyfotili: nález SHM 7250 (vlevo) Yliali Asp, nález SHM 5404 (uprostřed) Sara Kusmin a SHM 34000 (vpravo) SHM.

Použito pod [licencí Creative Commons](#).

Pro fotku brousku z oseberského hrobu zadejte na stránkách [Universitetsmuseenes Fotoportal](#) „Nålebryne Oseberg“.

ÚDRŽBA: VOSK

Hrudka vosku, která se našla v kbelíku na šicí a tkací potřeby v oseberském hrobu z 9. století (Brøgger, 1921; 6), může naznačovat, že slabé voskování příze mohlo ulehčovat šití. Ti, kteří dnes ručně šijí, mohou nitě navoskovat bločkem včelího vosku, aby je zjemnili a usnadnili si práci. Ale protože včelí vosk byl v té době nákladnou komoditou (Avdusin a Puškina 1988; 30), není možné říct, jakou roli měla hrudka vosku v oseberském nálezu.

Bibliografie

- Anonymous (2009) [York Archaeological Trust Online Picture Library](#) . Poslední přístup 22. ledna 2009.
- Anonymous (2009) [McCord Museum: Needlecases](#). Poslední přístup 8. dubna 2009.
- Anonymous (2009) [SaamiBlog: Saami pewter embroidery, belts, purses and bone ornament decor - Samiske tinnbroderi, belter, vesker og beindekorasjoner](#). Poslední přístup 8. dubna 2009.
- Anonymous (2009) [SCABasketry: Files: Viking Age Baskets](#) . Také stránka [Baldurstrand Re-enactment](#) má téměř identické fotky, ale bez dodatečných informací, pokud nemáte přístup do složek SCABasketry. Poslední přístup 22. ledna 2009.
- Arwidsson, Greta a Berg, Gösta (1983) *The Mästermyr Find, A Viking Age Tool Chest from Gotland* (Stockholm: Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien)
- Avdusin, D.A. a Puškina, T.A. (1988) "[Three Chamber Graves at Gniozdovo](#)" *Fornvännen* **83**; 20-33 [PDF].
- Beaudry, M.C. (2006) *Findings: the material culture of needlework and sewing* (New Haven: Yale University Press)
- Brøgger, A.W. (1921) [The Oseberg Ship](#)
- Goslee, Sarah (2009) [Silver Needlecase](#) . Poslední přístup 8. dubna 2009.
- de Holacombe, Christian a de Neuville, Michaela (2005) "[A Period Workbook](#)" *Filum Aureum* **28**. Poslední přístup 22. ledna 2009.
- Hall, Richard, (1984) *The Viking Dig*, (London: The Bodley Head)
- Hägg, Inga (1996) "Vikingatidens Kvinnodräkt" *Historiska Nyheter*; 12-14.
- Lewins, Shelagh (2003) [The Partly-Completed Tablet Weaving from the Oseberg Ship Burial](#) . Poslední přístup 25. dubna 2009.
- MacGregor, Arthur (1985) *Bone, antler, ivory and horn: The technology of skeletal materials since the Roman period*. (London: Ashmolean Museum) [GoogleBooks Preview](#)
- Østergård, Else (2004) *Woven into the Earth: Textiles from Norse Greenland* (Aarhus: Aarhus University Press)
- Pulsiano, P. a Wolf, K. [Eds.] (1993) *Medieval Scandinavia: an Encyclopedia* (New York: Garland); 96-100.
- Roesdahl, Else, a David M. Wilson (1992) *From Viking to Crusader: The Scandinavians and Europe 800-1200*. (New York: Rizzoli.)
- Schuster, Robb [The Gokstad Backpack](#) . Poslední přístup 22. ledna 2009.
- [Universitetsmuseenes Fotoportal](#) . Poslední přístup 21. ledna 2010.
- Ward, Christie [Units of Measurement from Viking Age Law and Literature](#) . Poslední přístup 12. března 2010.
- Watson, J. 2009-10. "Hollow swords and needles in a soil block: Unravelling the evidence preserved on the artefacts from the Viking cemetery at Cumwhitton, Cumbria" *English Heritage Research News* **13**; 14-16.